

7. PRZEMIANY USTROJOWE – NOTATKA

1. Upowszechnienie się systemów demokratycznych.

- a) wprowadzenie w większości krajów europejskich konstytucji po Wiośnie Ludów. Stały się one monarchiami konstytucyjnymi, w których władza monarchy została ograniczona na rzecz parlamentu. Były to głównie konstytucje okrojowane (nadane przez monarchę),
- b) d drugiej połowie XIX wieku stopniowo poszerzano uprawnienia parlamentów,
- c) poszerzono prawa obywateli; upowszechniły się:
 - prawo do wolności osobistej,
 - równość wobec prawa
 - wolność druku i wyznania,
 - nienaruszalność majątku prywatnego,
- d) nastąpiło upowszechnienie praw wyborczych – stopniowo znoszono poszczególne cenzusy: wykształcenia, majątku. Ostatecznie wprowadzono powszechne prawo wyborcze; pozostał jeszcze cenzus wieku i płci (praw wyborczych nie posiadały nadal kobiety)
- e) upowszechniła się zasada trójpodziału władz oraz zasada tajności głosowania.

2. Rozwój partii politycznych.

- a) partia polityczna – ugrupowanie zrzeszające ludzi o tych samych poglądach, którzy dążą do objęcia rządów w swoim kraju celem realizacji wcześniej ustalonego programu wyborczego,
- b) zaczęły powstawać partie polityczne o charakterze masowym,
- c) pierwsze partie polit. powstały w Wielkiej Brytanii. Były to:
 - Partia Konserwatywna – (dawni torysi)
 - Partia Liberalna (dawni wigowie),
 - w 1900 r. powstała Partia Pracy (Labour Party)

3. Stowarzyszenia robotników

a) I Międzynarodówka – Międzynarodowe Stowarzyszenie Robotników (1864 – 1876)

- powstała w 1864 r. w Londynie ,
- pierwszym przewodniczącym był Karol Marks,
- cele organizacji:
 - koordynowanie działania organizacji robotniczych z różnych krajów świata,
 - udzielanie pomocy robotnikom w walce o prawa,
 - organizowanie funduszy na pomoc dla robotników,
- organizacja łączyła różne nurty ruchu robotniczego – socjaldemokratów, komunistów, anarchistów, socjalistów utopijnych, którzy ścierali się na jej forum,
- została rozwiązana w 1876 r. po przeniesieniu jej siedziby do Nowego Yorku i gdy usunięto z niej anarchistów.

b) II Międzynarodówka (1889 – 1915)

- powstała w 1889 r. w Paryżu,
- próba zjednoczenia ruchu robotniczego, która zakończyła się fiaskiem,
- ścierały się w niej koncepcje socjaldemokratów i marksistów (komunistów)
- głosiła konieczność walki o ustawodawstwo socjalne: wprowadzenie 8-o godzinnego dnia pracy, zakazu pracy dzieci, powszechnej oświaty,
- ustanowiła 1 maja świętem robotniczym.

4. Komuna Paryska (marzec – maj 1871 r.)

a) geneza:

- podczas wojny francusko – pruskiej (1870 – 1871), po bitwie pod Sedanem (wrzesień 1870 r.), Napoleon III dostał się do niewoli pruskiej. Ogłosił wówczas swoją abdykację.
- parlament francuski proklamował republikę (III Republika Francuska) i powołał Rząd Obrony Narodowej. Nowy rząd rozpoczął walkę z wojskami pruskimi oblegającymi Paryż, głównie przy pomocy formacji obywatelskiej jaką była Gwardia Narodowa, która rekrutowała się spośród proletariatu,
- mimo poświęcenia Francja przegrała i skapitulowała. 28.01.1871 r. podpisano zawieszenie broni.
- 08.02.1871 r. odbyły się wybory do Zgromadzenia Narodowego, w których zwyciężyli zwolennicy monarchii. Republikanie odnieśli zwycięstwo jedynie w Paryżu. Nowy rząd utworzył monarchista Louis Adolphe Thiers, który obawiał się, że Gwardia Narodowa nie będzie przestrzegać podpisanego rozejmu,
- w lutym 1871 r. w Paryżu powstał Komitet Centralny Gwardii Narodowej, która nadal chciała walczyć z Prusami. Rząd wycofał się do Wersalu,
- 01.03.1871 r. defilada Niemców w Paryżu wywołała falę oburzenia, na rząd Thiersa,
- bezpośrednią przyczyną wybuchu walk był rozkaz rozbrojenia Gwardii Narodowej i odebrania jej broni,

b) przebieg Komuny Paryskiej

- 18.03.1871 r. wybuchły walki na terenie Paryża. Siły wierne rządowi wycofały się z miasta,
- władzę w Paryżu objął Komitet Centralny Gwardii Narodowej, w którym reprezentowani byli głównie przedstawiciele ruchu robotniczego,
- 26.03.1871 r. w Paryżu odbyły się wybory powszechne, w których zwyciężyli republikanie. Powołano **parlament rewolucyjny – Komunę Paryską**, złożoną z 90-u osób. Funkcję rządu miała pełnić Rada Komuny Paryża. Przewagę zdobyli socjaliści utopijni. **Rewolucjonistów paryskich nazwano komunardami.**
- symbolami komunardów były: czerwony sztandar i pieśń „Międzynarodówka”,
- **Komuna Paryska uchwaliła:**
 - likwidację armii na rzecz gwardii narodowej złożonej z uzbrojonych mieszczan,
 - uspołecznienie fabryk,
 - równouprawnienie kobiet,
 - laicyzację państwa i szkolnictwa (zeświecczenie) – rozdział Kościoła od państwa,
 - konfiskatę majątków kościelnych,
 - urzędową płacę minimalną,
 - skrócenie czasu pracy,
 - wszystkie urzędy miały być wybieralne,
 - przywrócenie jakobińskiego kalendarza rewolucyjnego,
- Prusy chciały by rząd Thiersa opanował sytuację. W tym celu uwolniono jeńców francuskich by mogli wstąpić do armii i walczyć z Komuną Paryską,
- **21 – 28.05.1871 r. walki na terenie Paryża:**
 - oddziały wierne rządowi dokonywały masakr – rozstrzeliwano komunardów i ludność cywilną podejrzaną o wspieranie Komuny Paryskiej; w ostatniej fazie dowódcą komunardów był Jarosław Dąbrowski, który zginął na barykadzie,
 - w odpowiedzi na masakry komunardzi wymordowali 50 zakładników, w tym biskupa Paryża,

- zginęło ok. 30 tys. komunistów, uwięziono ok. 43 tys. ludzi,

c) znaczenie Komuny Paryskiej:

- ostatnia rewolucja w XIX w.,
- pierwsza rewolucja, która próbowała wprowadzić dyktaturę proletariatu i uzyskała poparcie I Międzynarodówki,
- jako pierwsza wprowadziła opiekę socjalną i ochronę pracy przez państwo,
- Francja po jej upadku nadal pozostała republiką.

5. Ideologie końca XIX wieku

a) chrześcijańska demokracja = społeczna myśl Kościoła (chadecja)

- podstawą jest **encyklika papieża Leona XIII *Rerum nova rum (Rzeczy nowe)* z 1891 r.**, w której papież zajął stanowisko dotyczące sytuacji robotników,
- krytyka socjalizmu oraz liberalizmu,
- koncepcja pokojowego rozwiązywania konfliktów społecznych,
- odrzucenie marksistowskiej teorii „walki klas” oraz liberalnej teorii „walki wszystkich ze wszystkimi”,
- idea :
 - współpracy pracowników z pracodawcami,
 - poszanowania własności prywatnej przy jednoczesnym poszanowaniu godności ludzkiej,
 - uczciwej płacy za wykonaną pracę,
 - solidaryzmu społecznego,
 - tworzenia robotniczych stowarzyszeń katolickich
- zaczęły powstawać chrześcijańskie związki zawodowe, a później partie chrześcijańskie, które jednak w XIX wieku nie odegrały większej roli.

b) nacjonalizm

- w drugiej połowie XIX w. rozwijał się ruch narodowy, który głosił ideę państwa narodowego (naród powinien mieć własne państwo),
- ruch narodowy miał duży wpływ na nasilenie się konfliktów wewnątrzpaństwowych w państwach wielonarodowych – poszczególne narody coraz silniej dążyły do uzyskania suwerenności oraz sprzeciwiały się polityce wynaradawiania,
- pojawił się **darwinizm społeczny** – przekonanie, że życie społeczne opiera się na bezustannej walce pomiędzy jednostkami, rasami i narodami. Jego skutkiem było pojawienie się teorii wyższości niektórych narodów nad pozostałymi. To zaś doprowadziło do pojawienia się szowinizmu i antysemityzmu (wrogość wobec mniejszości żydowskiej),

c) syjonizm – nacjonalizm żydowski

- podstawą był **„Manifest syjonistyczny” Theodora Herzla**, który napisał go ze względu na nasilający się w Europie antysemityzm,
- pojawiła się koncepcja, że Żydzi są narodem a nie tylko wspólnota religijną,
- koncepcja odrodzenia państwa żydowskiego w Palestynie – naród żydowski ma prawo do własnego państwa, w którym będzie bezpieczny. Herzl marzył o Palestynie w której żyliby wspólnie Arabowie i Żydzi,
- nazwa syjonizm pochodzi od Jerozolimy, którą nazywano Syjonem,
- w 1897 r. w Bazylei (Szwajcaria) odbył się I Światowy Kongres Syjonistyczny, na którym powołano Światową Organizację Syjonistyczną.

d) rozłam ruchu robotniczego

Komunizm	Socjaldemokracja	Anarchizm
Karol Marks, Fryderyk Engels	Eduard Bernstein – rewizjoniści Karl Kautsky – reformiści	Michaił Bakunin, książę Piotr Kropotkin
<ul style="list-style-type: none"> ▪ teoria walki klas (1 rozdział temat 4.) ▪ robotnicy są wyzyskiwani przez kapitalistów (właściciele środków produkcji), ▪ robotnicy (proletariat) doprowadzi do wybuchu rewolucji społecznej; rewolucja społeczna jest nieuchronna, ▪ na skutek rewolucji proletariat zdobędzie władzę – okres dyktatury proletariatu;; wówczas wprowadzi konieczne reformy dzięki którym stworzone zostanie idealne społeczeństwo, bezklasowe ▪ należy znieść własność prywatną, przeprowadzić nacjonalizację (upaństwowienie) gospodarki, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przeciwnicy rewolucji społecznej, ▪ zwolennicy reform – polepszenie bytu robotników może nastąpić na drodze legalnej poprzez reformy (ewolucja kapitalizmu i doprowadzenie do socjalizmu), ▪ robotnicy powinni tworzyć partie polityczne, zdobywać poparcie społeczne, brać udział w wyborach, zdobywać miejsca w parlamencie, a następnie doprowadzić do uchwalenia koniecznych reform, ▪ odrzucał ideę upaństwowienia całej gospodarki (nacjonalizacji), ▪ państwo powinno pełnić funkcje socjalne i wspierać potrzebujących 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ państwo jest organizacją z gruntu złą, która odpowiada za wyzysk nierówności i ucisk, ▪ państwo należy zlikwidować na drodze rewolucji społecznej, ▪ po upadku państwa jako instytucji należy poczekać aż wymrą pokolenia znajdujące instytucje władzy, ▪ przyszłe pokolenia, nie skażone ideą władzy, stworzą własne instytucje społeczne, ▪ zwolennicy społeczeństwa bezpaństwowego, wolnego, równego,

Wiele partii socjalistycznych podzieliło się – skrzydło radykalne, dążące do rewolucji zaczęło tworzyć partie komunistyczne, a skrzydło przeciwne rewolucji i dążące do reform zaczęło tworzyć partie socjaldemokratyczne.